

LŐRINCZI Dénes *
Az Ojtozi szoros 1886-ban
 (Gorge of Oitoz in 1886)

Absztrakt

A székelyek történelme, valamint a rendvédelmi szervek múltjának vizsgálása eltérő érdeklődéssel van jelen a köztudatban. Míg az első széles körben nagy népszerűségnek örvend és számos kisebb-nagyobb mű dolgozza fel a Székelyföld elmúlt évszázadait, addig magát a térséget is behálózó rendvédelmi szervek múltja jóval kisebb közönséghez ér el. A székelyföldi közigazgatást is elősegítő rendvédelmi szervek közül a XIX. században aranykorát élő Magyar Királyi Csendőrség különös szereppel bírt. A következőkben az ojtozi határátkelő működésén keresztül szeretnék betekintést nyújtani a periférián élő magyar tömb élethelyzetébe, amelyet a dualizmus okozta gazdasági változások eredményeztek, figyelembe véve a helyi társadalom gazdasági problémáit, illetve a csendőrség számára kijelölt feladatokat, amelyeket az Osztrák-Magyar Monarchia és a Románia között 1886-tól bekövetkező vámháború idézett elő, kitérve 1886-os kivándorlási hullámra a Sósmezőn található határátkelő esetében.

Kulcsszavak

Gazdasági válság ; székely társadalom ; közbiztonság ; határsértés ; sósmezői csendőr őrs

Abstract

The history of the Szeklers, like the study of the history of law enforcement, has attracted various levels of interest among the public. While the former is wildly popular among many people, with numerous studies examining the past several centuries of Szekler Land's history, the history of their law enforcement is, by contrast, of interest to far fewer people. Among the public administrative organizations in the Szekler Land, the Hungarian Royal Gendarmerie, whose golden age occurred in the 19th century, played a key role. By analyzing the work of the Ojtoz border crossing, I wish to provide a look at the living conditions, brought on by economic changes resulting from accession to the Dualist State, of the ethnic Hungarian block residing on the periphery of the country. I have also taken into consideration local economic problems as well as the assigned tasks of the Gendarmerie that were instigated by the 1886 tariff war between the Austro-Hungarian Monarchy and Romania. I also reference the emigration wave undertaken at the Sósmező border crossing in 1886.

Key words

economic crisis ; Szekler society ; public safety ; border violation ; Sósmező gendarme post

A székelység számára a kiegyezés híre és a nemzeti egységhez való tartozás tudata nem tudott minden téren teljes fellendülést jelenteni. A magyar kormány reformjai közül elsősorban az egészségügyben és az oktatásügyben létrehozott rendeletek épültek be a székelység életébe pozitív hatásokat kiváltva e térségben. Hasonlóképpen a magyar adminisztráció is könnyedén bekapcsolta a székelységet a Magyar Királyság közigazgatási vérkeringésébe. Mindez nem volt elmondható a gazdasági felzárkózásról.

Ez utóbbi probléma gyökerét talán az osztrák fennhatóság kezdetétől kell keresni, mivel a kiegyezésig Háromszék esetében a gazdasági fejlődést hosszú időre meghatározta az 1762-1764-ben bevezetett katonai határőr rendszer, mivel a katonai parancsnokságok önkényeskedései, visszaélései kihatással voltak a lakosságra, ezáltal akadályozva a közigazgatás működésének gördülékenységét.¹

A székely lakosság 9/10-e falun élt.² A székelység alapvetően kétféle foglalkoztatási szektorba tömörült. A földművelő székelyeknek fejenként legkevesebb nyolc katasztrális hold földtulajdonra volt szükségük, ahhoz hogy családjaik számára a kellő gabonaszükségleteket és a gazdálkodáshoz elengedhetetlen takarmányokat elő tudják állítani.³ A másik nagyobb foglalkoztatási szektorba a helyi kézműipari kistermelők sorolhatók. Mindkét termelőszektorban, a térség megművelhető területeinek és adottságainak kiaknázása, valamint az egészségügy fejlődésének köszönhetően, demográfiai robbanás vette kezdetét, amelyet a kor járványai ugyan néha megtizedeltek, viszont ennek ellenére a folyamatos túlnépesedés egyre inkább jellemezte a térséget.

A háromszékiek számára kulcsfontosságú volt az Ojtozi-szoros a termékeik exportálása szempontjából. A szék lakói a ruházati kellékeket, gazdasági felszereléseket, építő anyagokat és a helyi deszkákat ezen a határátkelőn szállították Moldvába. A korabeli leírás szerint minden év augusztusában a Kászon-i vásárban, a paripák árusítása mellett, „nem túlzás, hogy Kézdivásárhelyről egy millió pár csizmát adtak el éveként a kászoni vásáron”, a román vevőknek.⁴

* Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) : <https://orcid.org/0000-0001-7503-8271>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: lorinczi.denes@yahoo.com

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2017. XI. 30.

Date of acceptance = elfogadás dátuma : 2018. V. 5.

DOI : 10.31627/RTF.XXVIII.2018.55N.31-38P

Székelyföld egészéről elmondható, hogy szoros kereskedelmi kapcsolatokat ápolt a román fejedelemségekkel, majd Romániával. A török függőségben lévő Romániával — a nagyhatalmak közül — elsőként az Osztrák-Magyar Monarchia kötött 10 évre szóló kereskedelmi szerződést 1875-ben⁵, amelyet a román történetírás kiemel, mint az ország függetlenségéhez és szuverenitásához vezető egyik első lépést.

A kézművesipart művelő családok létalapját ingatta meg az 1872. évi ipartörvény.⁶ E törvény ugyanis a korábbi céhek felszámolását rendelte el, amely „... megrendítette az ipari pálya nyújtotta megélhetés iránti bizalmat – fogalmazták meg a kortárs háromszéki szakértők –, mert utat nyitott a kontár versenynek és a spekulációknak.”⁷

A kisiparosok egzisztenciális alapjának másik érvágása az Osztrák-Magyar Monarchia és Románia között bekövetkezett vámháború (1886-1893) volt.⁸ Románia függetlenedési útját a külpolitikai erőviszonyok egyértelműen az Osztrák-Magyar Monarchia felé terelték. A török fennhatóságtól való szabadulás és az orosz expanziós törekvésekkel szembeni ellenállás egyedüli és békésebb és járható útja a nyugat felé fordulás volt. Korábban a Kárpátokon keresztül megvalósuló áruforgalom vámtarifái és a vám eljárások átláthatóságának a hiányosságai folytán jelentős csempészet folyt a két ország között. A térség további áruforgalmát és kereskedelmi kapcsolatának az alakulását részben Románia belpolitikája és a nemzetközi kapcsolatok profitorientáltsága határozta meg. A román gabonára és hízóállatokra ugyanis addig volt csupán szüksége az Osztrák-Magyar Monarchiának, amíg a dualista államalakulat németországi és franciaországi kereskedelmi partnerei felvásárolták ezen árukat. 1873-ban a tengerentúlról származó gabona és lisztfélék konkurenciája miatt az Osztrák-Magyar Monarchiában bevezették az agrárius vámpolitikát.⁹ Az Osztrák-Magyar Monarchia 1877-től — német mintára — korlátozta, majd 1882-ben elzárta az állatbehozatalt, állategészségügyi okokra hivatkozva. 1885 nyarától — a filoxéria nevezetű járvány miatt — egy újabb szigorú határzár következett, amely tovább rontotta a két szomszédos ország közötti kereskedelmi viszonyt. Az egészségügyi zárlat és a nyugatra szállítandó gabonakereslet csökkenése miatt Románia a vámszerződés revízióját vagy annak felbontását javasolta. A magyar kormány kezdetben a szerződés megújítását támogatta, majd a politikai többség — a magyar mezőgazdaság érdekeit szem előtt tartva — további vámtarifa emelést tartott szükségesnek, figyelmen kívül hagyva a határ mentén élő kereskedők véleményét. 1886. V. 1-én Bukarestben vámtárgyalás kezdődött a magyar és a román fél között, amely két hét után eredménytelenül zárult. Ennek következtében 1886. VI. 1-vel bekövetkezett a szerződés nélküli állapot, ami a vámháborúk kitörését vonta maga után.¹⁰

E kereskedelmi zárlat a székelység egy jelentős része számára a teljes csődöt jelentette, ugyanis „... a román vevők, iparosainktól a vámsorompók lezárásának reményében az addiginál tömegesebb megrendeléseket tettek s iparosaink nemcsak minden tőkéjüket, hanem hitelüket is kimerítették a megrendelések effektuálására. Beszállították a megrendelt nagy tömegű árut s a mint a vámsorompók lezárultak.” termékeiket vagy annak értékét nem tudták már visszakapni.¹¹ A tőke nélkül maradt iparosok kénytelenek voltak felhagyni korábbi mesterségeikkel és az elszegődésre kényszerültek. Azok, akik rendelkeztek még némi tőkével újrakezdtek vállalkozásaikat, főleg a szomszédos Románia nagyvárosaiban, leginkább Bukarestben.¹² Az üres zsebbel maradt kisiparosok jelentős része követte az újrakezdéshez elegendő kezdőtőkével rendelkező iparos társait Románia fővárosába.

A Magyar Királyságban törvény szabályozta az országhatár átlépésének a témáját, melynek az volt a lényege, hogy a határátlépéskor nem szükséges útlevél, azt mindenki szabadon átlépheti, bár természetesen bizonyos esetekben a határátlépés tiltott volt, mint például a jogerősen szabadságvesztésre ítélték, illetve a kötelező sorkatonai szolgálatot teljesítők esetében. Útlevélre abban az esetben volt szükség, ha azt az utazási célországa előírta. Ebben az esetben — kölcsönösség elve alapján — a magyar államnak is útlevélhez kellett kötnie az érintett ország lakosainak Magyarországra utazását. E témakör megfelelő módon való kivitelezését a törvény a belügyminiszterre bízta. Igaz ugyan, hogy ezen törvény a XX. század elején született, azonban minden valószínűség szerint a jogszabály a meglévő állapotokat rögzítette.¹³

A Magyar Királyság a dualizmus időszakában három országgal volt határos. Az Osztrák Császársággal a Magyar Királyság államszövetséget alkotott, az ehhez kapcsolódó mintegy tízévente megújított vám- és kereskedelmi szerződésből fakadóan pedig az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa, azaz az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közötti úgynevezett belső határokat bárhol, bármikor, bárki átléphette a tiltott csoportok kivételével (elítéltek, sorkatonák stb.). Útlevelet — az illetékes minisztériumokon kívül — az önkormányzatok bocsáthattak ki. A hatósági területükön lakók számára kötelesek voltak útlevelet kiállítani, ha azt az ott élő személyek kérték. A Román Ki-

ráltság és a Szerb Királyság határait csak valamilyen úti okmánnyal — útlevelel vagy kishatárforalmi úti okmánnyal — lehetett jogszerűen átlépni. Mivel Horvátország a Magyar Szent Korona alá tartozó terület volt, ezért a Horvátországba utazás esetében fel sem merült az útlevel szükségességének a gondolata. Bosznia-Hercegovinába való utazáshoz sem volt szükség útlevelelre. A tartomány ugyan nem tartozott sem az Osztrák Császársághoz, sem pedig a Magyar Királysághoz, az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa azonban közösen igazgatta Bosznia-Hercegovinát. A tartomány 1878. évi okkupációjához, majd 1908. évi annektálásához kapcsolódóan a két társország közötti vám- és kereskedelmi szövetségbe is bevonták Bosznia-Hercegovinát, továbbá kiterjesztették a tartományra az Osztrák-Magyar Monarchiában bevezetett mértékrendszert, pénzrendszert és adórendszert, valamint a postai és a közlekedési szabályokat stb.¹⁴ Így tehát Bosznia-Hercegovinába való utazáshoz ugyanúgy nem volt szükség útlevelelre, mint az Osztrák Császárságba való utazáshoz.

Romániába való utazáshoz azonban útlevelelre volt szükség, mivel a román állam a területére való belépés engedélyezését útlevelhez kötötte. Háromszékből Sósmezőn áthaladva az Ojtozi-szoroson keresztül lehetett a legkönnyebben eljutni Romániába, amennyiben megfelelő iratokkal rendelkeztek a határátlépők, ami nem minden esetről volt elmondható. A hajadonok egy erkölcsstelen része a kellő hozomány előállítását Románia, vagy más balkáni országok nagyvárosaiban látták könnyen megvalósíthatónak, amiért nem egy esetben erkölcsstelen testi szolgáltatásokat voltak kénytelenek nyújtani.¹⁵

A vámháború elmérgesítette a két ország közti kereskedelmi viszonyokat, súlyosan érintve azokat a termelőket, akik a szomszédos ország lakosságával kereskedtek, ennek következtében sokan az átköltözésre kényszerültek. Kézdivásárhely esetében mintegy 483 fős lélekszám vándorolt el a vámháború következtében.¹⁶

Az Ojtozi-szoros határátkelője és a Magyar Királyság első városa, Bereczk közötti útszakaszon helyezkedett el Soósmező, mint kisközség, amely földrajzi fekvése alapján a határpatakig, azaz a Csernikáig terjedt, lakossága pedig a dunai fejedelemségből átköltözött románokból állt.¹⁷

Az 1899-ben Sepsiszentgyörgyön napvilágot látott *Háromszék vármegye emlékkönyv Magyarország ezer éves fennállás ünnepére* című könyv szerint, a két ország közötti forgalom az ojtozi határátkelőhelyen egy sorompóval ellátott hídon valósult meg. A leírás érdekességként emeli ki, hogy a magyar oldalon őrt álló csendőrök a romániai dorobáncokkal gyakran elegyedtek beszélgetésbe magyarul. Ez annak tudható be, hogy a Kárpátokon túl mintegy számos csángó települést tartottak nyilván és gyakran ezen községek lakóiból állították ki a romániai határőröket.¹⁸ (L.sz. melléklet)

Az 1886-os évben az Ojtozi-szoros határátlépése nem minden esetben volt jogszerű. Gyakorik voltak a határsértések, amelyek megfékezésére a helyi csendőr őrs volt hivatott fellépni. A csendőrség számára útmutatóként használt *Csendőrségi Zsebkönyv* 1890-es kiadása ismertette azt, hogy hogyan kellett eljárniuk a csendőröknek különböző határátlépések esetén. A Magyar Királyság területét elhagyó vagy területére belépő személynek szükségszerűen útlevelel kellett igazolnia magát.¹⁹ A Sósmezőn vesztegintézetet is felállítottak, itt működött továbbá a II. számú csendőrkerület, első szakaszának az 58.-as számú sósmezői őrs egy őrsvezetővel és 6 csendőrrel.²⁰

A Magyar Királyságban a vizsgált időszakban összesen hét rendvédelmi testület működött. A magyar testőrségek — azaz a Magyar Királyi Nemesi Testőrség (1760-), a Magyar Királyi Darabont Testőrség (1904-), továbbá a Magyar Királyi Koronaőrség és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912-) mint katonailag szervezett fegyveres őrtestületek 89 fő, 61 fő, 58 fő, 58 fő létszámmal látták el szolgálati feladataikat. Ezen testületek azonban a Magyar Királyság rendvédelmében csupán áttételesen, a magyar állami szimbólumok és az államfő, valamint a törvényhozó testület védelme által közvetetten vettek részt a közrend biztosításában. Hasonló szerepet töltött be a közrend védelme terén az 1867-ben polgári fegyveres őrtestületként létesített fegyőri testület is a börtönök őrzése által megközelítőleg 3 000 – 5 000 fő közötti létszámmal, mivel a magyarországi büntetés-végrehajtási intézményhálózat kiépülésével a testületi létszám is gyarapodott.²¹

A magyar rendvédelemben a közbiztonság és a közrend közvetlen fenntartásába a Magyar Királyi Csendőrség, mint a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt katonailag szervezett fegyveres őrtestület vett részt 1881-től az ország vidéki területeire kiterjedő hatállyal,²² kezdetben mintegy 6 000 fővel, amely azonban fokozatosan gyarapodott az utolsó békeévben pedig 12 000 főt tett ki.²³

Ugyancsak a közrend közvetlen biztosítását végezték az önkormányzati és az állami rendőrségek, összességében mintegy 12 000 fővel. Az állami rendőrségek száma ugyan csekély volt a fővárosi rendőrség — 1872-től ideiglenesen²⁴, majd 1881-től véglegesen államosítva²⁵ — a határrendőrség (1906-)²⁶ és a fiumei rendőrség (1916-)²⁷ voltak csupán állami rendőrségek. A tevékenységük felszerelésük, képzettségük stb. alapján azonban követendő példát jelentettek az önkormányzati rendőrségek számára. A magyar rendvédelmi testületek sorát zárta a Magyar Királyi Pénzügyőrség, amelyet

1867-ben polgári fegyveres őrtestületként alapították a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozóan egyfajta pénzügyi rendőrségként az állami monopóliumok és jövedékekre kiterjedő hatáskörrel. E szervezet feladatait mintegy 5 500 főnyi létszámmal látta el.²⁸

A dualizmuskori magyar rendvédelmi struktúra tehát az úgynevezett kontinentális rendvédelmi modellbe illeszkedett, amelynek az volt a fő jellemvonása, hogy vidéken a csendőrség a városokban pedig a rendőrség, vagy rendőrségek látták el a rendvédelmi teendőket. Ezzel szemben az angolszász rendvédelmi modell a csendőrség intézményét a mai napig nélkülözi. A kontinentális rendvédelmi modell a XIX. században terjedt el Európa-szerte, mivel a csendőrség, mint szervezettípus a rendőrségnél gyorsabban, olcsóbban és tartósabban volt képes a rendet vidéken fenntartani. A Magyar Királyságban is az önkormányzati rendőrségekre alapozott rendvédelmi modell bukását követően került sor a Magyar Királyi Csendőrség létrehozására. A testület kiválóan megállta a helyét, olyan büntelődési eredményeket hozott létre, amelyet azóta sem sikerült egyetlen magyar rendvédelmi testületnek sem túlszárnyalnia. Ennek a Magyar Királyi Csendőrségnek az egyik őrsét telepítették az Ojtozi-szoroshoz az ott lebonyolódó határforgalom ellenőrzése céljából.²⁹

Az Ojtozi-szoros határátkelőjénél szolgálatot teljesítő csendőröknek minden esetben kötelességük volt megvizsgálni az utazók útlevelét, melynek során különös figyelmet kellett fordítaniuk a személyazonosításra és az útiokmány érvényességi idejére.³⁰

Azon környékbeli lakók, akiknek földterületeik, esetleg a munkavégzési helyük a szomszédos Romániában volt a határátlépés során „határátkelési jegyet” kellett felmutatniuk. A kishatárforgalmi útiokmány csupán a Romániában való tartózkodásra jogosította fel az útiokmány használóját.³¹ A határátkelési jegyek érvényessége öt napra szólt és azon határszélen működő hivatali szerv állította ki, amelynek a hatásköre alá olyan községek tartoztak, amelyek területei az ország határáig terjedtek. E határszéli igazolványt fél ív papírra nyomtatták, amelyet eredetileg ugyan bélyeggel kellett ellátni, de — mivel a határátkelési jegyet igénylők általában a társadalom szegényebb rétegei közül kerültek ki — a napszamosokat, munkásokat, stb. nem kötelezték a bélyegilleték kifizetésére, amennyiben öt napon belül visszatértek az országba.³²

Az „úti igazolvány” 17 cm széles és 21 cm magas, sárgás alnyomattal ellátott okmány volt, amelyen az útiokmány használójának a neve, születési helye, és személyleírása került feltüntetésre az első oldalon. A kishatárforgalmi útiokmány 15-30 napig volt érvényes. Az űrlapokat a Magyar Királyi Belügyminisztérium adta ki és a vármegye alispánja állította ki.³³

Az Ojtozi-szoros határátkelőhelyén 1886-ban szolgálatot teljesítő csendőr őrs hét fős legénysége számára elengedhetetlen volt, hogy ne csupán a sorompónál történő határátlépésre, hanem annak közelében a határ menti területekre is figyelmet fordítsanak. Az 1886-os évben több olyan csendőri jelentés született, amelyben arról értesítették Háromszék alispánját, hogy korábban Romániába szökött egyéneket hazajövet letartóztattak a határnál, vagy épp patak mentén, illetve egyéb a határon áthaladó mellékúton határsértőket fogtak el. Az elfogottakat tényleírás kíséretében a legközelebbi hatóságnak, azaz a sósmezei vesztegintézet igazgatóságának vagy a kézdivásárhelyi szolgabírói hivatalnak adták át. A jelentésekből továbbá levonható az a következtetés is, hogy döntően Erdélyből szerettek volna a határsértőkként átjutni Romániába.

A határforgalom ellenőrzése során a csendőrség tagjainak különös figyelmet kellett fordítaniuk a személyazonosításra és arra, hogy az útlevelek nem hamisítottak-é. Az útlevel alapján ellenőrizték az utazó nevét, foglalkozását, korát, születési és illetékeségi helyét, útirányát, személyleírását és főleg az aláírását, hogy valóban megegyezett-e a csendőr által kért aláírással. Ezen eljárás mellett, ha csoportosan kívánták elhagyni az országot, gyakran egyenként kérdezték ki az útitársakat egymásról, arra figyelve, hogy a válaszok megegyeznek-e az útlevelben leírt adatokkal. A csendőrök figyelmébe kiterjedt az útlevelen található aláírásra és pecsétre is, valamint arra, hogy nem található-e kaparás, ragasztás, vagy bármilyen egyéb hamisításra utaló nyom, továbbá, hogy az útlevel érvényességi ideje nem járt-e még le. Azokat a személyeket, akinek az útlevele szakadt, megrongált volt, illetve nem lehetett tisztán olvasni az adatokat, esetleg az útiokmányban feltüntetett adatok eltértek az útiokmányt használó személy külsejétől, akkor a gyanús személyt az illetékes szervekhez kísérték.³⁴

E szigorú eljárásnak köszönhetően az őrs legnagyobb akciója 1886 májusában valósult meg, amikor összesen 37 főt tartóztattak le az Ojtozi-szoros határátkelőhelyénél, amelyből 31 nő és 6 férfi volt.

Az Ojtozi-szoros határátkelőhelyénél szolgálatot teljesítő csendőr őrs személyi állományának a tagjai 1886-ban összesen 24 határsértő férfit és mintegy 51 fő nőt fogtak el. A női határsértők anélkül szerettek volna Romániába jutni, hogy az irataik rendben lettek volna. Ebben az időben Háromszék vármegyéből 60-an, míg más vármegyéből összesen 14-en próbáltak nem megengedett módon átmenni a határon, kivált az év első felében.³⁵ (II.sz. melléklet)

Az 1890-ben kiadott *Csendőrségi Zsebkönyv* felhívta a testület személyi állománya tagjainak figyelmét az embercsempészet lehetőségére: „*megtörténik különösen csoportosan külföldre menő fuvarosok-, munkások- és cselédeknel, hogy vagy idegen névre szóló, ingyen kapott vagy pénzen vásárolt, útlevéllel kísérlik meg a határon átjutni vagy pedig 2-3 fiatal személyt, különösen leányt, gyermekének vall valamely idős személy, pedig gyermeke sincs. Ilyenkor a visszaélést a csendőr könnyen kiderítheti, ha őket elkülönítve egymástól, minden részletre kikérdezi (...); mert nem jegyezheti meg magának minden egyes az egész társaságnak esetleges álnevét és betanított szerepét s így kétségkívül rajta vesztenek.*”³⁶

Az embercsempészet egy másik formája is előfordult, ugyanis volt olyan eset, amikor „*idegen utasoknak, különösen ügynököknek útlevelében egy-két személy is be volt jegyezve, mint utazótárs, a ki tényleg jelen sem volt; de mentségéül sikerült az utasnak valamely ürügyet színlelni, – visszautaztában magyar földről pedig rendszeren egy-két leányt vitt magával, mint útitársat.*”³⁷

Összességében megállapítható annak ellenére, hogy kellő szigorral ellenőrizték a csendőrök a határátkelők iratait és határátkelőhely közelében a határon átvezető ösvényeket, nem sikerült teljesen ellenőrzés alatt tartaniuk a kijelölt határt. A sósmezői őr 1886. évi jelentéséből főleg a májusi adatok hívták fel az ellenőrző szervek figyelmét arra, hogy különösen sok „*. . . leány csalatott ki az országból, kik messze földre, többnyire erkölcsstelen célból szállítottak el, intézkedés tétetett, hogy szolgáltatkeresés céljából külföldre menő minden leánytól külön-külön útlevél követeltessek.*”²⁸ A lányok ott-hontartása és foglalkoztatása számos hivatali szerv számára évekig tartó megoldatlan problémát jelentett. A századforduló küszöbén e súlyosbodó ügy megoldása érdekében Háromszék székvárosában Sepsiszentgyörgyön először szövőgyárat, majd dohánygyárat létesítettek, amelynek a foglalkoztatottjai többségét a női munkaerő képezte. Ily módon kísérelték meg elérni a leányok itthon maradását.

Jegyzetek:

¹ EGYED 258.p.

² Loc.cit. 260.p.

³ Loc.cit. 264-265.p.

⁴ POTSA 266.p.

⁵ BALATON: 140-142.p.

⁶ 1872/VIII.tc.

⁷ POTSA. op.cit. 161.p.

⁸ GALÁNTAI: 273-275.p. ; LAKOS: 219-230.p.

⁹ BALATON: op.cit.141.p.

¹⁰ Loc.cit. 142.p.

¹¹ POTSA. op.cit.

¹² Loc.cit.

¹³ 1903/VI.tc.

¹⁴ GALÁNTAI: 135-138.p.

¹⁵ *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1890. 167.p.*

¹⁶ EGYED: op.cit. 260.p

¹⁷ POTSA. op.cit. 269-270.p.

¹⁸ Loc.cit. 270.p.

¹⁹ *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1890. op.cit. 163.p.*

²⁰ *Zsebkönyv a magyar királyi csendőrség számára. 1887. 80.p.*

²¹ PARÁDI: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. 84.p. ; Idem: *A magyar rendvédelem története. 68-100.p.*

²² 1881/III.tc.

²³ *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1987. op.cit. 134-135.p. ; Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve. 1913. op.cit. 37-70.p.*

²⁴ 1872/XXXVI.tc.

²⁵ 1881/XXI.tc.

²⁶ 1903/VIII.tc.

²⁷ 1916/XXXVII.tc.

²⁸ PARÁDI: A magyar rendvédelem 1867-1918. 32-42.p.

²⁹ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetében 1891-1918. 25-34.p.

³⁰ *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1890. op.cit. 164.p.*

- ³¹ Loc.cit.
³² Loc.cit. 166.p.
³³ Loc.cit. 165-166.p.
³⁴ Loc.cit. 166.p.
³⁵ RNL KovMI Alispáni iratok, F. 9. Leltárszám 842.
³⁶ *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1890.* op.cit. 167.p.
³⁷ Loc.cit.
³⁸ Loc.cit.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BALATON (5.;9.;10.;) — BALATON Petra: Gazdaság és agrártársadalom. 137-241.p. In BÁRDI Nándor — BALATON Petra — CSIKÁNY Tamás: *Székelyföld története*. III.köt. 1867-1990. Székelyudvarhely, 2016, Magyar Tudományos Akadémia – Bölcsészettudományi Központ – Erdélyi Múzeum Egyesület – Haáz Rezső Múzeum. 859 p. RO-ISBN 978 606 73 9043 8.
- EGYED (1.;2.;3.;16.;) — EGYED Ákos: *A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1918-ig*. Csíkszereda, 2013, Pallas-Akadémia Könyvkiadó. 399. p. HU-ISBN 978 973 66 5365 0.
- GALÁNTAI (8.;14.;) — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918*. Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem története*. (21.;) — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.
- POTSA (4.;7.;11.;12.;17.;18.;) — POTSA József (szerk.): *Háromszék vármegye emlékkönyv Magyarország ezer éves fennállása ünnepére*. Sepsiszentgyörgy, 1899, Háromszék vármegye közönsége. 380 p.

TANULMÁNYOK

- LAKOS (8.;) — LAKOS János: A földművelésügyi miniszter belgrádi szaktudósítójának (1911-1914). 219-230.p. *Levéltári Közlemények*, XLVIII-XLIX.évf. (1978) 1.sz. 215-244.p. HU-ISSN 0024-1512.
- PARÁDI: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. (21.;) — PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.p. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6744.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetében 1891-1918. (29.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetében 1891-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVI.évf. (2016) 51.p. 25-42.p. HU-ISSN 1216-6744.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem 1867-1918. (28.;) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1867-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVII.évf. (2017) 53.p. 33-52.p. HU-ISSN 1216-6744.

ZSEBKÖNYVEK

- Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1887.* (20.;23.;) — *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1887, Csendőrségi Lapok Szerkesztősége. 408 p.
- Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára. 1890.* (15.;19.;30.;31.;32.;33.;34.;36.;37.;38.;) — *Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1890, Csendőrségi Lapok Szerkesztősége. 271 p.
- Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve. 1913.* (23.;) — *Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve. 1913*. Budapest, 1913, Csendőrségi Lapok Szerkesztősége. 375 p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

RNL KovMI (35.;	—	Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága.
JOGSZABÁLYOK		
1872/VIII.tc. (6.;	—	1872/VIII.tc. az ipartörvény.
1872/XXXVI.tc. (24.;	—	1872/XXXVI.tc. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről.
1881/III.tc. (22.;	—	1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
1881/XXI.tc. (25.;	—	1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.
1903/VI.tc. (13.;	—	1903/VI.tc. az útlevélyügyről.
1903/VIII.tc. (26.;	—	1903/VIII.tc. a határrendőrségről.
1916/XXXVII.tc. (27.;	—	1916/XXXVII.tc. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrségről.

Mellékletek jegyzéke:

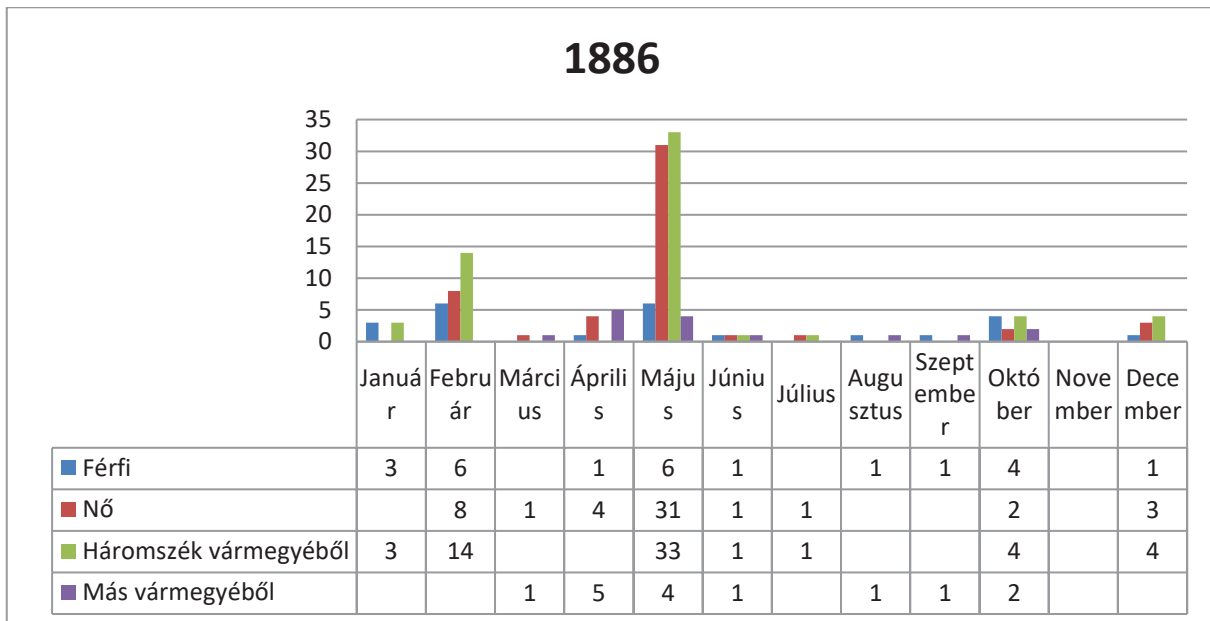
I.sz. melléklet
Az Ojtozi-szoros határátkelőhelye.

II.sz. melléklet
Az Ojtozi-szoros határátkelőhelyénél elfogott határsértők 1886-ban.

Az Ojtozi-szoros határátkelőhelyénél elfogott határsértők 1886-ban.

II.sz. melléklet

Forrás ! Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága. Alispáni iratok, F. 9. Leltárszám 842.